

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASALARINDA
CUMHURBAŞKANLIĞI MAKAMININ ÖNEMİ VE 2007 YILI
ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ ÇERÇEVESİNDE ABDULLAH
GÜL'ÜN GÖREV SÜRESİ TARTIŞMALARI**

Ali ACAR*

Mustafa Burak ÇELEBİ**

ÖZET

2007 yılında Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu 367 kararı, TBMM tarafından cumhurbaşkanının seçilmesini zorlaştırmıştır. Hükümet bu tıkanıklığı çözmek için Anayasa değişikliği yoluna gitmiş ve yapılan halkoylaması sonucu Türkiye'de cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesinin ve görev süresinin 5 yıl olmasının yolu açılmıştır. Bu tarihten sonra, Abdullah Gül'ün görev süresinin 5 yıl mı? yoksa 7 yıl mı? olacağı tartışmaları gündeme gelmiştir.

Abdullah Gül'ün görev süresi tartışmalarını incelediğimiz bu çalışmamız sürerken TBMM Anayasa Komisyonu, 12 Ocak 2012 günü toplandı. Komisyonda Abdullah Gül'ün tekrar seçilmemek şartıyla görev süresinin yedi yıl olduğu sonucuna varıldı. TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen tasarı, 26 Ocak 2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Böylece, Abdullah Gül'ün görev süresinin 7 yıl olduğu kesinleşti.

Bu çalışmanın konusunu Cumhuriyet dönemi anayasalarında Cumhurbaşkanının seçimine yönelik hükümler, Anayasal dönemlere göre seçilen cumhurbaşkanları, 11. Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde yaşanan krizler ile Abdullah Gül'ün görev süresi tartışmaları oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: T.C. Anayasaları, Seçilen Cumhurbaşkanları, Anayasa Değişiklikleri, Görev Süresi.

JEL Kodları: K30, D72, D74.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi

**IMPORTANCE OF PRESIDENTIAL AUTHORITY IN TURKISH REPUBLIC
CONSTITUTIONS AND DISCUSSIONS ABOUT ABDULLAH GÜL’S TERM OF
OFFICE IN THE FRAMEWORK OF 2007 CONSTITUTIONAL AMENDMENTS
ABSTRACT**

Since the Republic of Turkey was founded, in Turkey, the three constitutions have been made. In all the 1924, 1961 and 1982 Turkish Constitutions, a special importance has been attached to the Presidency. In fact, the Presidency, in our Country, has extraordinary authorities in the areas of *Legislation*, *Execution* and *Judiciary*. In the most Presidency elections that have been made until today, important crises have been lived, besides.

After 1923 when the Republic was founded, Mustafa Kemal ATATURK became the First President of the Republic of Turkey. After ATATURK’s death, İsmet İNÖNÜ and then Celal BAYAR filled the seat of the Presidency of the Republic of Turkey. İsmet İNÖNÜ and Celal BAYAR are the Presidents who were elected according to the 1924 Turkish Constitution. On 27 May 1960, Turkish Armed Forces staged a *coup d’état* and made an end to the 1924 Turkish Constitution. After the *coup d’état* on 27 May 1960, a constituent assembly was gathered and prepared the 1961 Turkish Constitution. After the constitution draft prepared was passed by a referendum, the 1961 Turkish Constitution went in effect. According to the 1961 Turkish Constitution, the term of office of the President would be seven years and be elected with the secret ballot of the two thirds majority of the total member number by T.N.A. (*the Turkish National Assembly*). If this majority might not be constituted in the first and second rounds, the President would be elected with absolute majority, and no one would be elected for a second time successively as a president. The Presidents at the time when the 1961 Turkish Constitution was in valid were elected according to this procedure. At the time of the 1961 Turkish Constitution, Cemal GURSEL, Cevdet SUNAY and Fahri KORUTURK, respectively, became the Fourth, the Fifth and the Sixth Presidents of the Republic of Turkey.

In the 1961 Turkish Constitution, it was not mentioned how would be followed a way if the necessary majority was unable to be constituted in the last round, in the election process of Presidency. Therefore, while the election for the seventh president was making, the necessary majority was unable to be constituted in the last round in the T.N.A., and the Parliament was unable to elect the Seventh Presidents for months. The Right-Left fights lived in the Country and the tension related to law and politics that emerged by the Assembly was unable to elect the Seventh President in no way led to *12 September*. On 12 September 1980, Turkish Armed Forces seized the control. After “12 September Coup”, as was in the 1961 Turkish Constitution too, it was constituted a new constituent assembly responsible for preparing a new constitution. The constitution draft that was prepared by the constituent assembly was held a referendum, and it was passed. This Constitution which took the affirmative vote from the people more than % 90 is the 1982 Turkish Constitution, which is still in effect, despite it has lived a lot of amendments.

While the 1982 Turkish Constitution was passing, it was witnessed something new in the history of the Republic. The constitutional voting and the election of Presidency were united. Kenan EVREN, who is the head actor of *12 September*, became the Seventh President of the Republic of Turkey by the passing of the Constitution in the end of a referendum. Besides, Kenan EVREN has gone down in history with His characteristic that

He was the only President of the Republic of Turkey who was elected by neither the Parliament nor the people.

It is expressed by many jurists that the 1982 Turkish Constitution, in general, is a constitution which is less advocate of freedom and lies heavier on authority in comparison to the 1961 Turkish Constitution. This condition, when looked at the articles of the 1982 Turkish Constitution that are related to the President, can be seen, besides. The activities of the President concerning with Legislation, Execution and Judiciary and the proceedings that Himself makes by himself and He is irresponsible side of Execution because of his these proceedings show how an authoritarian mind the 1982 Turkish Constitution has got. As for an election of an executive power having like these wide authorities necessitates naturally to go over it with a fine comb. You see, the 1982 Turkish Constitution, in the articles arranging the election of the President, has put this issue in order sensitively. According to the 1982 Turkish Constitution, the President is going to be elected within four rounds. It has been expressed that the candidate who gets the two thirds majority of the total member number of the Assembly in the first and second rounds or the candidate who gets the absolute majority in the third round or as for in the last round, the candidate who gets the absolute majority in the voting made between two top voted candidates are going to be elected as the President. The 1982 Turkish Constitution, as it is different from the 1961 Turkish Constitution, definitely prohibits someone to be elected as the President again for second time. Moreover, according to the 1982 Turkish Constitution, if the President may not be elected in the last round, the elections of the T.N.A are going to be renewed. In this way, it has been tried to prevent that the crisis lived in the election process of the Seventh President can be lived again.

After Kenan EVREN, Turgut OZAL, Suleyman DEMIREL, Ahmet Necdet SEZER and Abdullah GUL are our other Presidents who were elected according to the 1982 Turkish Constitution. The election process of our President, Abdullah GUL, who is the last President elected according to the 1982 Turkish Constitution, caused that different debates related to politics and law appeared, too. Justice and Development Party (AKP) that came successfully through the elections on 3 November 2002 came to power without the support of a coalition partner, having a big majority in the Parliament. JDP, with its present total member number, had a power to nominate someone as a candidate, who itself would determine, for Cankaya (the Palace of Presidency), for the Eleventh Presidency Election. By Ahmet Necdet SEZER's presidency came to an end, JDP nominated the (former) Foreign Minister Abdullah GUL as the candidate of Presidency. Abdullah GUL's candidacy to the Presidency disturbed the opponent sides. At that time, it was said that the Assemble did not represent people's majority and the Parliament consisted of the two parties lost its legality and the Eleventh President needed to be elected by the new members of the Assembly, going for an early election. That Abdullah GUL came from *the National Vision Movement* and His wife was one wearing a head scarf and the then Republic meetings arranged at Home's various places and the *e-Memorandum*, which was declared on 27 April and made emphasises and warnings on secularity, were among other debate matters in the election process of the Eleventh President. After all these debates, in the endings of April and the beginnings of May of 2007, the election process for the Presidency started. Months ago before the Presidency election, that Sabih KANADOGLU (Former Chief Prosecutor of the Republic) stated his opinion by an article in a newspaper about the Assembly had to meet in the first round with 367 total member number caused that the Opposition followed a policy in this

manner and did not attend to the Parliament in the election of the Presidency. The Supreme Court, agreeing with the opinion of the Opposition about it has to be gotten the number of 367 for the quorum in the first round, took a decision to the cancellation of the Presidency election made by the T.N.A. With this decision, the Parliament was not able to elect the Eleventh President. After this time, the T.N.A. took a decision to go for an early election and on the July of 2007, the new elections were made. In the Parliament that consisted newly, by the support of the Nationalist Movement Party (MHP), the candidate of JDP, Abdullah GUL, also suited to the decision of the Supreme Court about *the 367*, has been elected as the Eleventh President of the Republic of Turkey.

At the end of the decision of the Supreme Court about *the 367*, the election of the President by the T.N.A. has gotten more difficult. The Government, in order to solve this crisis, prepared a series of constitutional amendment package. By the referendum made in 2007, it has been given way to elect the President in the Republic of Turkey by the people and His term of office is five years. Here, after this time, it has become the main topic of systemically conversations that Turkey begins to slide from parliamentary system into semi-presidential system, and it has appeared some various dissidences whether the President Abdullah GUL's term of office is 5 or 7 or not.

While our this study, which we gave place to the debates about the President Abdullah GUL' term of office, was keeping on, the Constitutional Commission of the T.N.A. met 12 January 2012 to come up with a solution for the President Abdullah GUL' term of office. At the end of the debates and discussions that were lived in the Commission; provided that Abdullah GUL is not going to be elected again, it was come to a decision that His term of office is seven years. The draft passed in the general meeting in the T.N.A. was published in the official newspaper on 26 January 2012 and gone in effect. In this way, it was become definite that the Eleventh President Abdullah GUL's term of office is 7 years.

The content of this Study consists of the clauses in the Constitutions during the Republic period about the election of the President, and the Presidents who were elected according to the constitutional periods, and the crises related to law and politics that were lived in the election process of the Eleventh Presidency, and the debates and the discussions about the President Abdullah GUL's term of office. However, the governmental system debates being at the top of the by the President is elected by the people will not find a place in this study.

Keywords: The Constitutions of the Republic of Turkey, The Elected Presidents, The Constitutional Amendments, Term of Office

JEL Codes: K30, D72, D74.

GİRİŞ

Cumhurbaşkanlığı makamı Türk siyasi tarihinde gündemi sıklıkla meşgul eden ve en çok tartışılan kurumlarımızdan birisidir. Parlamenter rejimle yönetilen ülkelerdeki Cumhurbaşkanlığı seçimleri çoğu zaman sorun olmaz iken, ülkemizdeki birçok Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ciddi anlamda siyasal ve hukuksal krizler yaşanmıştır. Özellikle 1961'den

bu yana gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, ordu birçok kez belirleyici etmen olarak devreye girmiştir. Son elli yıldır, 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün seçimine kadar, Türk Parlamentosuna ya ordu içerisinden birisi, ya da ordunun hayır demeyeceği bir aday Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Önceki Anayasalarımız gibi 1982 Anayasası da Cumhurbaşkanlığı makamını kabul etmiş, fakat bu makama, diğer Anayasalarımızdan daha ayrıcalıklı bir önem vermiştir. 1982 Anayasası yürürlüğe girdiği andan günümüze kadar sürekli olarak eleştirilmiş ve zaman içinde birçok değişikliğe uğramıştır. Anayasanın en çok tartışılan kurumlarından birisi de Cumhurbaşkanlığı makamı olmuştur (Özkul, 2011: 1-2).

1982 Anayasası 1961 Anayasasının öngördüğü saf parlamenter yapıdan uzaklaşarak TBMM tarafından seçilen Cumhurbaşkanına parlamenter sistemdeki konumu ile bağdaşmayacak geniş yetkiler vermiştir. Bu durum, 11. Cumhurbaşkanı'nın seçim sürecinde yaşanan krize kadar bu şekilde devam etmiştir. Bilindiği gibi, 2006 yılı sonlarında başlayan ve 28 Ağustos 2007 tarihinde Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı seçilmesiyle sona eren 11. Cumhurbaşkanı'nın seçim süreci sırasında yaşanan ciddi tartışmalar, 27 Nisan tarihli Genelkurmay Başkanlığı Bildirisi ve Anayasa Mahkemesi'nin verdiği 367 kararı, tek başına iktidar olan AKP ile karşıt çevreleri Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda karşı karşıya getirmiş ve AKP hükümeti ülkedeki krizi aşmak için Anayasa değişikliği yapma yoluna gitmiştir. 21 Ekim 2007 referandumunu ile gerçekleşen Anayasa değişikliği sonrasında, parlamenter yapıdan önemli ölçüde sapma gösteren 1982 Anayasası, Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesinin kabulü ile birlikte parlamenter sürece de bir anlamda noktayı koymuştur (Uluşahin, 2011: 30-31).

2007 yılı Anayasa değişikliklerinden sonra Türkiye'deki hükümet sisteminin parlamenter sistemden önemli ölçüde saptığı ve güçlü yürütmeye dayalı Fransız örneğine benzer bir Yarı Başkanlık Sistemi'ne doğru bir dönüşüm geçirdiği tartışmaları yaşanmaya başlamıştır. Bu sistem tartışmalarıyla birlikte 2007 Anayasa değişikliklerinde Cumhurbaşkanının görev süresi yedi yıldan beş yıla indirilmiş ve 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün görevinin 2012 yılında mı, yoksa 2014 yılında mı sona ereceği konusu bir başka tartışmayı gündeme taşımıştır. Önümüzdeki günlerde ülke gündemini bir hayli meşgul edeceğe

benzeyen bu tartışmanın çözümü ise kamuoyu tarafından merak konusu olmaktadır.

1. Cumhurbaşkanlığı Makamının Türkiye'deki Önemi

Modern demokrasilerde ve parlamenter sistemlerde Cumhurbaşkanlığı seçimleri sıradan bir olaymış gibi sessice yürütülürken, ülkemizde bu konuda hep yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Hatta bu konuda ordunun sivil bir kurum olan Cumhurbaşkanlığı konusundaki görüşlerine de özel bir önem verilmektedir. Parlamenter sistemlerde yürütme organları genellikle düalist (ikici) bir yapıda olup, yürütme yetkileri “*Cumhurbaşkanı (devlet başkanı)*” ve “*Bakanlar Kurulu*” tarafından kullanılmaktadır. Bu sistemde, siyasal bakımdan sorumsuz olan Cumhurbaşkanı, daha çok sembolik yetkilere sahiptir. Bakanlar kurulu ise yetkilerinin bir sonucu olarak hem kollektif hem de bireysel yönlerden yasama organına karşı sorumludur (Kahraman, 2007: 150). Sembolik yetkilere sahip olan Cumhurbaşkanlığı makamına, ülkemizde sembolik yetkileri kullanma yetkisinin aksine yasama, yürütme ve yargı alanında önemli yetkiler verilmiştir. Bu durum, diğer parlamenter demokrasilere göre, ülkemizde Cumhurbaşkanlığı makamının bir hayli önemli olduğunu göstermekte ve her Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde büyük tartışmalar yaşanmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle ordunun ve medyanın bu kadar yakından ilgilenmesinin sebebi, Cumhurbaşkanına 1982 Anayasası ile, klasik parlamenter sistemde tanınan yetkilerin çok ötesinde yetkilerin tanınmış olmasıdır. 1980 öncesinde ülkemizde yaşanan siyasi krizlere bir çare olarak yürütmeyi güçlendirmeyi amaçlayan 1982 Anayasası, yürütme organı içinde özellikle Cumhurbaşkanıyı güçlendirmiş ve onu çok önemli yetkilerle donatarak Anayasal-siyasal sistemin merkezine oturtmuştur (Akgün, 2006). Yasama karşısında yürütmeyi, yürütme içerisinde de siyasal açıdan sorumsuz olan Cumhurbaşkanıyı güçlendirerek iki başlı bir yürütme yapılanması kuran 1982 Anayasası, “*Vatana İhanet*” suçu hariç olmak üzere Cumhurbaşkanının siyasi ve cezai sorumsuzluğunu kabul etmiş, 104'üncü madde ile de, Cumhurbaşkanlığı makamına olağanüstü yetkiler vermiştir. Buna ek olarak 1982 Anayasası bu yetkilerin belirsiz bir bölümünün Cumhurbaşkanıca tek başına, yani başbakan ve ilgili bakanın katılımı ve karşı-imzası olmaksızın kullanabileceğini ifade etmiştir. Son olarak, 1982

Anayasası bununla da yetinmeyerek, Cumhurbaşkanının tek başına yapabileceği bu işlemleri yargı denetimi dışında tutarak demokratik hukuk devleti içerisinde kabul edilemeyecek bir tutum sergilemiştir. Yürütmenin tasarımı benimsenen bu tercihin, saf parlamenter sistemdeki iki kanatlı yürütme organı ile hiçbir şekilde örtüşmediği sorunu, uzun yıllar boyunca tartışılan konular arasında yer almıştır (Uluşahin, 2011: 32-33).

Ana hatlarıyla yaptığımız açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, 1982 Anayasası'nda özgürlükler kısılmış ve bunun karşısında otoriteye ağırlık verilmiştir. Siyasal organlar içerisinde yürütme yasamaya karşı, yürütme organı içinde de Cumhurbaşkanı bakanlar kuruluna karşı güçlendirilmiştir (Hakyemez, 2000: 156). Sonuç olarak Türkiye'nin siyasi rejiminin, parlamenter demokrasi geleneğine göre düzenlenmekle birlikte, yürütme yetkisinin bölünmesi ve Cumhurbaşkanı'na tanınan yetkiler bakımından Fransa'nın V. Cumhuriyet Anayasası'nı andırıldığını söyleyebiliriz (Akgün, 2006).

2. Cumhuriyet Dönemi Türk Anayasalarında Cumhurbaşkanının Seçimi ve Görev Süresine Yönelik Düzenlemeler ve Anayasal Dönemlere Göre Yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Türkiye'de 1923'ten bugüne kadar şu anda görev süresi devam eden Abdullah Gül'ü de eklersek 11 ayrı Cumhurbaşkanı görev yapmıştır. Bunların mesleki geçmişleri ve eğitimleri incelendiğinde, Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Cemal Gürsel, Cevdet Sunay, Fahri Korutürk ve Kenan Evren'den oluşan altısının harp Akademisi mezunu yani asker oldukları görülmektedir. Diğerleri sivil mesleklerden olup, Turgut Özal ve Süleyman Demirel mühendis kökenli ve başbakanlık yapmış aktif politikacıdır. Başbakanlık yapmış diğer bir siyasi kökenli Cumhurbaşkanı olan Celal Bayar ise yüksekokul mezunu olmayan tek Cumhurbaşkanıdır. Çünkü 1924 Anayasasında böyle bir şart öngörülmemiştir. 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer Hukuk Fakültesi mezunu olup Anayasa Mahkemesi başkanıyken bu göreve seçilmiştir (Akgün, 2006). Halen görevde bulunan 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ise Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığı görevinden sonra Cumhurbaşkanı olmuştur (Kahraman, 2007: 156). Ülkemizde Cumhuriyet'in kurulduğu tarihten bugüne kadar görev yapmış olan

Cumhurbaşkanlarının isimleri, seçilmiş oldukları tarihler ve aldıkları oylar Tablo 1’de gösterilmiştir (Kahraman, 2007: 164).

Tablo 1.

Cumhurbaşkanı	Seçildiği Tarih	TBMM Üye Tamsayısı	Oyla maya Katılan Üye Sayısı	Aldığı Oy
M. Kemal Atatürk	29.10.1923	287	158	158
	01.11.1927	316	288	288
	04.05.1931	317	289	289
	01.03.1935	399	386	286
İsmet İnönü	11.11.1938	399	348	348
	03.04.1939	429	413	413
	08.03.1943	455	435	435
	05.01.1946	465	451	388
Celal Bayar	22.05.1950	487	453	387
	14.05.1954	541	513	486
	01.11.1957	610	413	413
Cemal Gürsel	26.10.1961	638	607	434
Cevdet Sunay	28.03.1966	636	532	461
Fahri Korutürk	06.04.1973	635	557	365 (15. Tur)
Kenan Evren	09.11.1982	-	-	-
Turgut Özal	31.10.1989	450	285	263 (3. Tur)
Süleyman Demirel	16.05.1993	450	431	244 (3. Tur)
A. Necdet Sezer	05.05.2000	550	533	330 (3. Tur)
Abdullah Gül	28.08.2007	550	448	339 (3. Tur)

2.1. 1924 Anayasası’na Göre Cumhurbaşkanının Seçimi, Görev Süresi ve Seçilen Cumhurbaşkanları

1924 Anayasası’nın 31-34. Maddelerinde Cumhurbaşkanı ile ilgili şu hükümler bulunmaktadır:

“Madde 31- Türkiye Cumhurbaşkanı, Büyük Millet Meclisi kamutayı tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Cumhurbaşkanlığı görevi, yeni Cumhurbaşkanının seçimine kadar sürer. Yeniden seçilmek olur.

Madde 32- Cumhurbaşkanı, Devletin başıdır. Bu sıfatla törenli oturumlarda Meclise ve gerekli gördükçe bakanlar kuruluna Başkanlık eder ve Cumhurbaşkanı kaldıkça Meclis tartışma ve görüşmelerine katılamaz ve oy veremez.

Madde 33- Cumhurbaşkanı, hastalık ve memleket dışı yolculuk gibi bir sebeple görevini yapamaz veya ölüm, çekilme ve başka sebeple Cumhurbaşkanlığı açık kalırsa Büyük Millet Meclisi Başkanı vekil olarak Cumhurbaşkanlığı görevini yapar.

Madde34- Cumhurbaşkanlığı boş kaldığında Meclis toplanırsa Cumhurbaşkanı hemen seçer.

Meclis toplanık değilse Başkanı tarafından hemen toplanmaya çağrılarak Cumhurbaşkanı seçilir. Meclisin seçim dönemi sona ermiş veya seçimin yenilenmesine karar verilmiş olursa Cumhurbaşkanı gelecek Meclis seçer.”

1924 Anayasası'nda Cumhurbaşkanlığı seçiminin nasıl yapılacağı, seçimin kaç oyla kazanılacağı ve diğer formaliteler hakkında bir hüküm bulunmamaktadır. Bu konular TBMM içtüzüğü tarafından düzenlenmiştir (Özdemir, 1989: 24).

1924 Anayasası'nın geçerli olduğu dönemdeki Cumhurbaşkanlığı seçimlerine baktığımız zaman, bu dönemi kendi içinde, tek partili (1923-1946) ve çok partili (1946-1960) dönem olarak ikiye ayırabiliriz. Tek partili dönemde mecliste birden fazla aday çıkmamış, Atatürk ve İnönü gibi karizmatik liderlerin adaylıkları her dört yılda bir meclisçe onaylanmıştır. Yalnız burada bile önemli sayıda milletvekili bazen oylamaya katılmayarak muhalefetlerini sergilemişlerdir. Tablo 1'de de görüldüğü gibi 1923'teki ikinci meclis tarafından ilk kez yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, mevcut 287 milletvekilinden 158'i oylamaya katılmış geri kalan 129'u ise katılmamıştır. 1938 yılındaki İnönü'nün ilk seçiminde ise toplam 399 milletvekilinden 386'sı oylamaya katılmış, 51 milletvekili ise muhalif kalmıştır. 14 Mayıs 1950 seçimleriyle iktidarın el değiştirmesiyle birlikte, çoğunlukçu bir seçim sisteminin de yardımıyla 1950-1960 arasında iktidar partisi DP'nin en güçlü ismi olan parti başkanı Celal Bayar üç kez ardı ardına Cumhurbaşkanı seçilmiştir (Akgün, 2006).

1924 Anayasası döneminde, Cumhurbaşkanı seçimi, genel seçimlerden oluşan yeni parlamento tarafından yapıldığı için, halkın eğiliminin çok taze olduğu bir ortamda gerçekleşmiştir. 1950, 1954 ve 1957 Cumhurbaşkanlığı seçimleri bu açıdan iki partili bir siyasal sistemde seçmenin eğiliminin doğrudan parlamentoya yansıdığı ve genel seçimlerden hemen sonra gerçekleştiği için, DP lideri Celal Bayar'ın adaylığı her seferinde doğal karşılanmıştır. Celal Bayar'ın aldığı oylar da

genel seçimleri kazanmış ve iktidar çoğunluğuna sahip olan bir partinin tercihi olarak düşünülmüş ve diğer Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşanacak olan büyük krizler Celal Bayar dönemlerinde yaşanmamıştır (Özdemir, 2007: 496).

2.2. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve 1961 Anayasası'nın Kabul Edilmesi

27 Mayıs 1960 tarihinde silahlı kuvvetlerin yönetime el koyması, farklı rütbedeki 38 subaydan oluşan Milli Birlik Komitesi (MBK) tarafından gerçekleştirilmiştir. MBK, yönetime el koyduktan hemen sonra, öğretim üyelerinden oluşan bir bilim kuruluna, yeni bir Anayasa hazırlama görevi vermiştir. Bu bilim kurulunun hazırladığı taslağın yoğun tartışmalara neden olması, Anayasanın bir Kurucu Meclis tarafından yapılmasını gündeme getirmiştir. 13 Aralık 1960 gün ve 157 sayılı kanunla öngörülen Kurucu Meclis, MBK ve Temsilciler Meclisi (TM) 'nden oluşmuştur (Teziç, 2009: 163-164).

TM, genel oydan gelen temsili bir meclis değildi. 272 üyeli bu meclisin 10 üyesi devlet bakanınca, 18 üyesi de MBK tarafından atanmıştı. Temsilciler Meclisi üyeleri, illerden 75, CHP'den 49, CKMP'den 25, barolardan 6, işçi sendikalarından 6, tarım kuruluşlarından 6, üniversitelerden 12, yargı organlarından 12 üye kademeli bir şekilde seçilmişlerdi. Temsilciler Meclisi'nde yalnızca CHP ve CKMP'nin temsil edilmeleri, kapatılmış olan DP'nin temsil edilmemesi, 1961 Anayasası'nın antidemokratik bir kurucu meclis tarafından hazırlandığının bir göstergesi sayılabilir (Teziç, 2009: 164).

Kurucu Meclisin Anayasa tasarısını 27 Mayıs 1961 tarihine kadar tamamlaması gerekiyordu ve bu süre en çok 15 gün uzatılabiliyordu. Anayasa tasarısı bu tarihe kadar tamamlanmadığı veya tasarı, referandum sonucu kabul edilmediği takdirde, bu kez her 100.000 nüfus için bir üye hesabı ile ve yeni seçim kanunu hükümlerine göre, yeni bir Temsilciler Meclisi seçilecekti. Fakat bu meclisin hazırlayacağı Anayasa, referanduma sunulmaksızın devlet başkanı tarafından yayımlanarak yürürlüğe girecekti. 9 Temmuz 1961 günü halkoylamasına sunulan Anayasa tasarısı, oylamaya katılanların % 61.5'i tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (Teziç, 2009: 164-165).

1961 Anayasası Türkiye Cumhuriyeti tarihinde halk oylamasına sunulan ilk Anayasadır. 1924 Anayasası'na bir tepki olarak gelişen 1961 Anayasası, uzunca bir metin olarak hazırlanmıştır. 9 Temmuz 1961'de halk oylamasına sunulan Anayasanın kabul edilmesinden sonra nispi temsil sistemi ile seçimler yapılmış, CHP birinci parti olmuş, ancak TBMM'de yeterli çoğunluğu sağlayamadığı için 1965 yılı başına kadar İsmet İnönü'nün başkanlığında karma hükümetler kurulmuştur (Ayan, 2007: 3).

2.3. 1961 Anayasası'na Göre Cumhurbaşkanı'nın Seçimi, Görev Süresi ve Seçilen Cumhurbaşkanı

1961 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanı'nın göreve geliş şekli ve nitelikleri ile ilgili düzenleme 95. Maddede şu şekilde ifade edilmiştir:

“Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla yedi yıllık bir süre için seçilir; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.

Bir kimse arka arkaya iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez.

Cumhurbaşkanı seçilenin partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sıfatı sona erer.”

1924 Anayasası ile 1961 Anayasası'nın Cumhurbaşkanı ile ilgili maddelerine baktığımız zaman şu farklılıklar göze çarpmaktadır (Becerem ve Kalağan, 2007: 173):

- 1961 Anayasası'nda, 1924 Anayasasındaki durum tümüyle değişmiştir. Artık, TBMM ulusal egemenliği doğrudan kullanan tek organ olmaktan çıkmış Cumhurbaşkanı da bu yetkili organlardan biri haline gelmiştir.
- 1961 Anayasası'nın çok önemli bir diğer yeniliği, Cumhurbaşkanı seçilmek için yüksek öğrenim görme ve kırk yaşını doldurmuş olma şartlarının getirilmiş olmasıdır.
- 1924 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanı'nın görev süresi, meclisin seçim dönemi ile aynıydı. 1961 Anayasası ile Cumhurbaşkanı'nın görev süresi yedi yıl olarak belirlenmiş ve meclislerle süre gelen temel bağ koparılmıştır.

- 1961 Anayasası Cumhurbaşkanı seçilen kişinin, hem TBMM üyeliğiyle, hem de varsa partisiyle olan bağlarının kesileceğini öngörmüştür. 1924 sisteminde partisinin resmi veya fiili önderliğini de sürdüren Cumhurbaşkanı, meclis çoğunluğu ile organik bir bağ içinde bulunmaktaydı.

Türk siyasetinde bu döneme damgasını vuran temel özellik, demokratik rejim üzerinde askeri vesayetın kurumsallaşması ve Cumhurbaşkanlığı makamına, Cemal Gürsel, Cevdet Sunay ve Fahri Korutürk olmak üzere ardı ardına üç askerin seçilmesidir (Akgün, 2006). Normalde 1982 Anayasası'nın aksine, 1961 Anayasası'na göre meclis dışından Cumhurbaşkanı seçilemiyordu. Bu dönemde bu kuralın bir istisnası olarak, TBMM üyesi olmayan Cumhurbaşkanı adaylarının, Cumhurbaşkanı tarafından kontenjan senatörü seçilerek Cumhuriyet Senatosu'na girdikleri ve böylece adaylık hakkını kazandıkları görülmüştür. Orgeneral Cemal Gürsel, Orgeneral Cevdet Sunay ve Oramiral Fahri Korutürk Cumhuriyet Senatosu üyesi olarak halkça seçilmemiş üyelerden Cumhurbaşkanlığı makamına yerleşen kişilerdir (Özbudun, 2004: 307).

Normal işleyen bir parlamenter sistemde, Cumhurbaşkanlığına siyaset kökenli birinin seçilmesi çok doğaldır. 1961 seçimlerini CHP kazansaydı, İnönü Cumhurbaşkanı, İsmail Rüştü Aksal da büyük bir ihtimalle başbakan olacaktı. Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanı seçilmesi, ordunun açık dayatması ve Cumhurbaşkanlığının güçlü adayı Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'in tehdit edilerek adaylıktan vazgeçirilmesi sonucunda gerçekleşmiştir. 1966 yılında da, Adalet Partisi tek başına Cumhurbaşkanı seçebilecek durumdayken, Demirel bu görevi, Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'a teklif etmiştir. Cevdet Sunay, sivil iradenin bir teminatı olarak görülmüş ancak, 12 Mart 1971 müdahalesi, bu beklentinin çok da isabetli olmadığını göstermiştir (Özbudun, 2009: 34).

Bu dönemde sivil siyasetin özellikle 1973 seçimlerinde askeri cepheden gelen baskılara oldukça direndiği de görülmektedir. 1973 seçiminden önce Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler görevinden istifa etmiş, Cumhuriyet Senatosuna tabii üye olarak atanmış ve selefi Cevdet Sunay gibi Cumhurbaşkanı olmak istemiştir. Buna karşı dönemin Adalet Partisi lideri Süleyman Demirel, sivil siyasetin elini güçlendirmek için

çeşitli siyasi hamlelerle Faruk Gürler'in Cumhurbaşkanı seçilmesini engellemeyi başarmıştır. Onun yerine, ordunun da karşı çıkamayacağı düşünülen emekli Oramiral Fahri Korutürk üzerinde uzlaşma sağlanmış ve Fahri Korutürk, 635 üye tamsayılı TBMM'de, onbeşinci turda, oylamaya katılan 557 üyenin 365'inin "evet" oyunu alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin altıncı Cumhurbaşkanı olmuştur. 1980 yılında, adaylık yarışında yine emekli paşalar ön plana çıkmıştır. Ancak TBMM'nin parçalı siyasi yapısı içinde yüzü aşkın oylama turlarından hiçbir sonuç alınamamıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, ülkede yaşanan siyasi krizlere ve kaos ortamına, bir de Cumhurbaşkanlığı seçimi krizi eklenmiş ve 12 Eylül 1980 askeri darbesi gerçekleşmiştir. 12 Eylül askeri müdahalesiyle birlikte yeni yeni olgunlaşmaya başlayan demokratik süreç, bir kez daha sekteye uğramıştır. (Akgün, 2006).

2.4. 12 Eylül Askeri Müdahalesi ve 1982 Anayasası'nın Kabul Edilmesi

12 Eylül 1980 günü öncesinde ülke düzeyinde yaşanan sağ – sol kavgaları ve bunun neticesinde ortaya çıkan anarşi ve kaos ortamı, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koymasının ana sebepleri arasında yer almaktadır. Ancak o dönemde yaşanan başka bir olay, Türk siyasetindeki uzlaşmaz tutumun ve darbeye giden yolun önünü açması bakımından bir hayli önemlidir. Bu olay Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün görev süresinin 6 Nisan 1980 günü sona ermesi üzerine ortaya çıkan Cumhurbaşkanlığı seçimi krizidir. Yeni Cumhurbaşkanının seçimi için başlayan oylama turları, 1961 Anayasası'nın Cumhurbaşkanının 4. Turda da seçilememesi konusunda ne yapılacağını açıkça belirtmemiş olmasının da etkisiyle aylarca sürmüş ve Adalet Partisi (AP) ile Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 'nin uzlaşmaz tutumları sebebiyle seçimden sonuç alınamamıştır. Bu süre zarfında Cumhurbaşkanlığı makamına Anayasa gereği olarak, Cumhuriyet Senatosu'nun Adalet Partili başkanı İhsan Sabri Çağlayangil vekalet etmiştir (Erdoğan, 2003: 124). Ülkede yaşanan huzursuzluk ortamına bir de Cumhurbaşkanlığı seçimi eklenmiş ve 12 Eylül askeri müdahalesi gerçekleştirilmiştir.

12 Eylül 1980 günü Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koyması, 1960 darbesinin aksine, emir-komuta zinciri şeklinde gerçekleşmiştir. Bir

süre sonra 29 Haziran 1981 tarih ve 2485 sayılı kanunla yeni bir Anayasa hazırlamak üzere Kurucu Meclis kurulması öngörülmüş ve bu kanuna göre Kurucu Meclis, Milli Güvenlik Konseyi (MGK) ile Danışma Meclisi (DM) 'nden oluşturulmuştur. 160 üyeden oluşan DM'nin 120 üyesi başvuru üzerine her ilin teklif ettiği adaylar arasından; 40 üyesi de yine başvuru üzerine MGK tarafından doğrudan atama yoluyla belirlenmiştir (Teziç, 2009: 165).

Danışma Meclisi 23 Ekim 1981 yılında faaliyete başlamış ve yeni Anayasa için hareket noktası olacak bir taslak hazırlamak üzere kendi içinden bir Anayasa Komisyonu oluşturmuştur. Anayasa 17 Temmuz 1982'de devlet otoritesini takviye etmeye dönük siyasi istikrarı esas alan ve devlet sistemi içinde yürütmeyi güçlendiren bir Anayasa taslağı hazırlamıştır. Hazırlanan Anayasa taslağı 7 Kasım 1982 günü halkoylamasına sunulurken % 91.4 "evet" oyuyla kabul edilmiştir (Erdoğan, 2003: 129-130).

1982 Anayasası'nın düzenlenmesi sırasında rol oynayan çevreler, Anayasanın içeriği ve referandum koşulları, o dönemde Türkiye'de antidemokratik bir ortamın var olduğunu göstermiştir. İktidar olmayı, baskıya dayandırılmış bir düzen olmayla eş anlamlı tutan anlayışlar, 1982 Anayasası'nın da mimarı olmuşlardır. Yürütmeyi ve yargıyı da kendine bağlar bir biçimde düzenleyen 1982 Anayasası, güçlü bir yürütme ve bürokratik bir yapıyı hedef alan otoriter bir düşüncenin ürünüdür. Tek partili dönemin baskıcı uygulamalarının tekrarı niteliğinde olduğunu açık bir şekilde vurgulayan 1982 Anayasası, demokratik ve çağdaş bir toplum olabilme yolunda atılan geri bir adım olarak nitelendirilmektedir (Ayan, 2007: 22)

2.5. 1982 Anayasası'nın İlk Haline Göre Cumhurbaşkanı'nın Seçimi, Görev Süresi ve Seçilen Cumhurbaşkanı

1982 Anayasası'nın Cumhurbaşkanı'nın seçimine yönelik maddeleri 2007 yılı değişikliğine uğramadan önce şu şekilde düzenlenmiştir. 1982 Anayasası'nın değişmeden önceki 101. Maddesi'ne göre:

“Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından yedi yıllık bir süre için seçilir. Cumhurbaşkanlığına Türkiye

Büyük Millet Meclisi Üyeleri dışından aday gösterilebilmesi, Meclis üye tam sayısının en az beşte birinin yazılı önerisiyle mümkündür. Bir kimse, iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez. Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği sona erer.”

2007 yılı Anayasa değişikliğinden önceki haliyle 1982 Anayasası'nın Cumhurbaşkanının seçimi konusunu düzenleyen 102. Maddesi de şöyle düzenlenmiştir:

“Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağrılır.

Cumhurbaşkanı'nın görev süresinin dolmasından otuz gün önce veya Cumhurbaşkanlığı makamının boşalmasından on gün sonra Cumhurbaşkanlığı seçimine başlanır ve seçime başlama tarihinden itibaren otuz gün içinde sonuçlandırılır. Bu sürenin ilk on günü içinde adayların Meclis Başkanlık Divanına bildirilmesi ve kalan yirmi gün içerisinde de seçimin tamamlanması gerekir.

En az üçer gün süre ile yapılacak oylamaların üye tamsayısının üçte iki çoğunluk oyu sağlanamazsa üçüncü oylamaya geçilir, üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunu sağlayan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Bu oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanmadığı takdirde üçüncü oylamada en çok oy almış bulunan iki aday arasında dördüncü oylama yapılır, bu oylamada da üye tamsayısının salt çoğunluğu ile Cumhurbaşkanı seçilemediği takdirde derhal Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri yenilenir.”

1961 Anayasası ile 1982 Anayasası'nın Cumhurbaşkanı seçimi ve görev süresini düzenleyen maddeleri incelendiğinde şu farklılıklar tespit edilebilir (Özbudun, 2004: 307-308):

- 1961 Anayasası'na göre arka arkaya iki defa olmamak şartıyla bir kimse iki defa Cumhurbaşkanı seçilebiliyordu. 1982 Anayasası arka arkaya olmasa bile, bir kimsenin iki defa Cumhurbaşkanı seçilme ihtimalini kesin olarak yasaklamıştır.
- 1982 Anayasası, 1961 Anayasası'ndan farklı olarak, adaylık şartını taşıyan bir kimsenin, meclis üye tamsayısının beşte birinin yazılı teklifi ile TBMM dışından da Cumhurbaşkanı seçilebilmesine olanak tanımıştır.
- 1961 Anayasası'nda Cumhurbaşkanı seçilebilmek için TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğunu sağlamak gerekiyordu. 1982

Anayasası, 1961 Anayasası'nın sebep olduğu tıkanıklığı gidermek açısından, dördüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunun sağlanamaması durumunda, TBMM seçimlerinin yenilenmesi kuralını getirmiştir.

1982 Anayasası'nın 2007 yılında değişikliğe uğramadan önceki ilk haline göre, seçilen Cumhurbaşkanlarına baktığımız zaman sırasıyla, Kenan Evren, Turgut Özal, Süleyman Demirel ve Ahmet Necdet Sezer'i görüyoruz. Askeri hükümet döneminde Mili Güvenlik Konseyi ve devlet başkanlığı görevini yürüten Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, 1982'de yapılan yeni Anayasanın onaylanmasına ilişkin halk oyundan % 92 gibi bir evet oyunun çıkmasıyla Cumhurbaşkanı seçilmiş kabul edilmiş ve bu görevi sivil olarak yedi yıl sürdürmüştür. 1989 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçiminde, zamanın başbakanı olan Turgut Özal, meclisteki parti çoğunluğuna güvenerek aday olmuş ve 3. turda seçilmiştir. Bu seçimle Türkiye'de 1960 sonrasında ilk kez bir sivil siyasetçi, Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1993 Cumhurbaşkanlığı seçimleri de normal seyrinde tamamlanmış ve yine başbakanlık koltuğunda oturan Süleyman Demirel bu makama seçilmiştir. 2000 yılındaki 10. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise, meclisin parçalı yapısı, meclis içinden bir siyasetçi üzerinde uzlaşmaya imkan vermemiştir. 28 Şubat sürecinin etkili ismi emekli Orgeneral Çevik Bir'in adaylık arayışına rağmen, meclisteki tüm siyasi partiler uzlaşarak Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer'i ortak aday göstermişlerdir. Tablo 1'de de görüldüğü üzere, Ahmet Necdet Sezer 3. turda 330 oy alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Cumhurbaşkanı seçilmiştir (Akgün, 2006).

3. 2007 Yılı Cumhurbaşkanlığı Seçimi

10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresinin 16 Mayıs 2007 tarihinde dolacak olması nedeniyle Nisan-Mayıs 2007'de yapılması gereken 11. Cumhurbaşkanlığı'nın seçiminde yaşanan siyasi kriz ve bu krizin hukuki boyutunu çözmekle yetkili olan Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu, halk arasında "367 Kararı" olarak bilinen karar, Türk siyasi hayatında önemli bir çalkantının yaşanmasına sebep olmuştur (Ergül, 2007: 270). O dönemde ülkede hem siyasi yönden, hem de hukuki yönden daha önceki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de olduğu gibi çeşitli krizler çıkmıştır.

3.1. 2007 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Sürecinde Yaşanan Siyasi Krizler

Tek başına iktidar olan AK Parti'nin Cumhurbaşkanı seçecek olmasını kabullenemeyen muhalif gruplar, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce, laiklik vurgusu yaparak kendi anlayışlarına göre, cumhuriyetin temel niteliklerine uygun bir adayın Cumhurbaşkanı seçilmesi gerektiğini vurgulamışlar, yurdun çeşitli yerlerinde “*cumhuriyet mitingleri*” düzenlemişlerdir. AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, muhalefetin görüşlerinin aksine, o dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ü Cumhurbaşkanı aday olarak göstermesi, gerilimin artmasına neden olmuştur. Eski milli görüş kadrolarından gelen, eşi başörtülü olan Abdullah Gül'ün cumhuriyetin temel niteliklerine ve özellikle laiklik ilkesine ters bir görüşü olduğunu iddia eden muhalif çevreler, Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı adaylığını bir türlü kabullenememiş ve siyasi kriz gittikçe tırmanmaya başlamıştır. Muhalefet ayrıca, AK Parti'nin tek başına iktidar olduğu 2002 yılı milletvekili genel seçimlerinden sonra, mecliste ortaya çıkan tablonun halkın gerçek temsilini yansıtmadığını, uzlaşma yoluyla Cumhurbaşkanının seçilmesi gerektiğini, AK Parti'nin halkın bütün kesimlerini temsil etmediğini ve dört yıllık yıpranmış bir iktidarın meşruiyetini de kaybettiğini belirterek, erken genel seçime gidip yeni oluşacak meclisin Cumhurbaşkanı seçmesi gerektiğini iddia etmiştir.

Siyasi ve toplumsal alanda tüm bu gelişmeler yaşanırken 2007 Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecine daha önceki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde olduğu gibi ordu da müdahil olmuştur. 24 Nisan 2007'de yapılan AK Parti Grup toplantısında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanı aday olarak Abdullah Gül'ün adını açıklayınca, kendilerini öteden beri rejimin asli sahibi olarak gören ve “*sözde değil özde laik*” Cumhurbaşkanı isteyen askerlerin tavrı merak edilmiştir. Asker, tavrını, çok geçmeden ve o güne kadar hiç başvurulmayan bir yolla ortaya koymuştur: Genelkurmay Başkanlığı, 27 Nisan 2007 gecesi saat 23.20'de internet sitesinden yaptığı açıklama ile tepkisini ortaya koymuştur. “*e-muhtıra*” olarak nitelendirilen ve 1997'deki 28 Şubat MGK kararlarından 10 yıl sonra verilmiş olan bu muhtıra, ordunun siyasete müdahalede kararlı olduğunu bir kez daha hatırlatmıştır (Temiztürk, 2009: 14). E-muhtıra olarak adlandırılan bu uyarıda ordu, laiklik karşıtı eylemlerden rahatsızlık duyduğunu, son günlerde

Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde ortaya çıkan laiklik tartışmalarının endişe ile izlendiğini, TSK' nın laikliğin kesin savunucusu olması bağlamında bu tartışmaların da bir tarafı olduğunu ve bu nedenle de söz konusu tartışmaların ve olumsuz yorumların karşısında yer aldığını, gerektiğinde tavrını net bir şekilde ortaya koymaktan kaçınmayacağını belirtmiştir. Bu açıklamayla birlikte Cumhurbaşkanlığı seçim sürecindeki tartışmalar genel olarak laiklik ilkesi etrafında şekillenmeye başlamıştır (Aygün, 2011: 3)

TSK'nın bu açıklaması bir muhtıra sertliğinde olmuş; 28 Şubat muhtırasında olduğu gibi, birtakım faaliyetlerden bahsedilerek hükümet uyarılmış, hatta kararlılık vurgusu yapılarak siyasi iktidar tehdit edilmiştir. Ancak, Cumhuriyet tarihinde belki ilk kez bir Genelkurmay muhtırasına anında karşılık verilmiştir. Hükümet muhtıraya aynı sertlikte cevap vermiş, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt ile telefon görüşmesi yapmış ve basında bu görüşmenin ortamı yumuşattığı yazılmıştır. Muhtıranın hedefindeki isimlerden olan Abdullah Gül de, adaylıktan çekilmesinin söz konusu olmadığını açıklayarak geri adım atmamıştır (Temiztürk, 2009: 14-15).

3.2. 2007 Yılı Cumhurbaşkanlığı Seçimi Sürecinde Yaşanan Hukuki Kriz

2007 yılı Cumhurbaşkanlığı seçiminde hukuki tartışmanın konusunu, 1982 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanının TBMM tarafından seçilmesinde uyulması gereken toplantı ve karar yeter sayılarını ne olduğu oluşturmuştur.

Hukuki krizin fitilini, 26 Aralık 2006 tarihinde bir gazeteye vermiş olduğu demeçle Yargıtay Onursal Başsavcısı Sabih Kanadoğlu ateşlemiştir. Kanadoğlu demecinde Anayasanın 102. Maddesi'ndeki hükme dikkat çekmiş ve karar için aranan nitelikli çoğunluk üzerindeki katılımın aynı zamanda toplantı yeter sayısı olduğunu öne sürmüştür. Yine Kanadoğlu'na göre birinci oylamada seçim sandığına en az 367 oyun atılmaması halinde sonuç alınmış olmayacağından bu durumda oylamanın ikinci turuna geçilemeyecektir. Sonuç olarak Sabih Kanadoğlu, 20 gün içinde Cumhurbaşkanı seçmek üzere toplantı yeter sayısını sağlayamayan TBMM'nin, Cumhurbaşkanı seçemediği için,

yukarıda Anayasa'nın 102. Maddesi'nde belirtmiş olduğumuz üzere derhal seçime gitmesi gerektiğini iddia etmiştir (Ergül, 2007: 273-275).

TBMM'nin Cumhurbaşkanı seçmesi için gerekli olan toplantı yeter sayısının 367 olduğunu savunan ve Sabih Kanadoğlu ile aynı görüşü paylaşan bir diğer hukukçu ise Necmi Yüzbaşıoğlu olmuştur. Yüzbaşıoğlu, 102. Maddede Anayasanın nitelikli çoğunluk aramasının altında yatan sebebin uzlaşma sağlamak olduğunu iddia etmiştir. Yüzbaşıoğlu'na göre Cumhurbaşkanı seçiminde uzlaşma amacına ulaşabilmenin yolu, 102. Madde'nin birinci fıkrasındaki "*Cumhurbaşkanı, TBMM üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile seçilir*" hükmünün, toplantı yeter sayısı olmasıyla mümkündür. Üçte iki çoğunluk ise 367 rakamına tekabül etmektedir (Yüzbaşıoğlu, 2007: 271). Cumhurbaşkanı seçimi için toplantı yeter sayısının 367 olması gerektiğini savunan hukukçulardan bir diğeri de Süheyl Batum olmuştur.

Batum'a göre, Anayasa'nın 102. maddesi, Cumhurbaşkanlığı seçiminin yapılmasında ve bu kararın alınmasında, 367 milletvekilinin orada olmasını zorunlu kılmaktadır. 367 kişinin oyunu aynı aday alırsa Cumhurbaşkanı seçilmiş olur, aynı aday 367 oy alamazsa ikinci tura geçilir. Eğer zorunlu olan 367 toplantı sayısı elde edilmezse, örneğin birinci turun oy pusulalarında sadece 184 kişinin adı yer alırsa, birinci tur sonuçlanmamış olur. İkinci tura geçilmemiş sayılır. 367 milletvekilinden az bir sayı ile toplantı yapılırsa ya da oy pusulalarında 367 kişiden az kişi oy kullanmış olursa, sorun, Anayasa Mahkemesi'ne gider. Buradaki gerekçe, yeterli çoğunluğa dayanmayan, Anayasaya ve içtüzüğe uygun olmayan bir meclis kararının alınmış olmasıdır. Bu Meclis kararı, "*eylemli bir içtüzük değişikliği*" yapıldığı gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi'ne götürülmektedir. İşte bu düzenlemelere aykırı davranıldığı ve böylece içtüzükten farklı bir düzenleme getirildiği için Anayasa Mahkemesi bu kararı iptal edebilir. Bunun yanı sıra Cumhurbaşkanlığı seçim süreci diğer yasama işlemlerinden farklı olduğu ve dört tur üzerinden yapıldığı için, Anayasa Mahkemesi'nin, ayrıca, birinci turdan ikinci tura geçiş kararının "*yürürlüğünü durdurma*" yetkisini kullanması konusunda da hiçbir engel yoktur (Batum, 2007: 257-258).

2007 yılı Cumhurbaşkanı seçimi tartışmalarında toplantı yeter sayısının 367 olmadığını, Anayasa'nın 96. Maddesi gereğince bu sayının

üçte biri yani 184 üye sayısı ile yeterli olacağını düşünen hukukçular da olmuştur. TBMM'nin toplantı ve karar alma sayısını düzenleyen, 2007 yılı Anayasa değişikliği öncesine göre, 1982 Anayasası'nın 96. Maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.”

Ergun Özbudun, Anayasa'nın 96. Maddesi gereği “Anayasa’da başkaca bir hüküm yoksa” ifadesine dayanarak toplantı yeter sayısının meclis üye tamsayısının üçte biri (184) olması gerektiğini, 102. Madde’deki üçte iki çoğunluğun yani 367 sayısının ise toplantı yeter sayısı değil, karar yeter sayısını ifade ettiğini savunmuştur. Ayrıca Özbudun’a göre, Anayasa Mahkemesi’nin parlamento kararlarını denetleme yetkisi de kural olarak yoktur. Anayasa Mahkemesi parlamento kararlarını sadece eylemli bir içtüzük değişikliği niteliğinde gördüğü takdirde denetleyebilir. İchtüzüğün 121. Maddesi Anayasa’nın 102. Maddesi’ne atıfta bulunmaktan başka bir şey yapmamakta, söz konusu 102. Maddede de toplantı yeter sayısı hakkında bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla 102. Madde’ye göre yapılacak olan bir Cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunda eylemli bir içtüzük değişikliği de söz konusu olmamaktadır (Özbudun, 2009: 52-53).

2007 yılı Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda toplantı yeter sayısının meclis üye tamsayısının üçte biri (184) olduğunu ve Anayasa’nın 102. Maddesi’ne göre yapılacak olan bir Cumhurbaşkanlığı seçiminin Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenemeyeceğini savunan hukukçulardan biri de Nur Uluşahin’dir. Uluşahin’e göre, 1982 Anayasasının 96. maddesi sadece karar yeter sayısına ilişkin olarak değil aynı zamanda toplantı yeter sayısına ilişkin olarak da Anayasada özel düzenleme yer almasını mümkün kılmıştır. Ancak, 102’nci maddenin bir bütün olarak değerlendirilmesinden bu yönde; yani, 102’nci maddenin ayrı bir toplantı yeter sayısı aradığı şeklinde bir sonuç çıkarmak mümkün değildir. 96. maddenin Anayasanın bir başka hükmünde toplantı yeter sayısına ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilebileceğini söylemesi, 102. maddede böyle bir düzenlemeye yer verildiğine; dahası bu düzenlemenin de toplantı yeter sayısını üçte iki olarak belirlediğine dair herhangi bir biçimde veri

teşkil etmez. Madde metninden 102. maddenin ne ayrı bir toplantı yeter sayısı aradığına ne de bu yeter sayının TBMM'nin üçte ikisine tekabül ettiğine ilişkin herhangi bir sonuç çıkarılabilmektedir (Uluşahin Hazır, 2007: 25). Prof. Dr. Zafer Üskül de Cumhurbaşkanlığı seçimi için gerekli olan toplantı yeter sayısının 184 olması gerektiğini savunan hukukçular arasında yer almaktadır. Üskül, Cumhurbaşkanı seçiminin yapılabilmesi için, TBMM toplantı yetersayısının karar yeter sayısı olması gerektiği, 1. tur oylamada seçimin yapılabilmesi için TBMM'nin 367 üyenin katılımıyla toplanması, eğer bu sayıya ulaşılamazsa, 1. tur seçimin yapılamamış olduğunun kabulü gerektiği, bu nedenle sonraki turlara geçilemeyeceği ve sonuç olarak da TBMM seçimlerinin derhal yenilenmesi gerektiği iddialarına, Anayasa'da bu iddiayı destekleyen herhangi bir hüküm bulunmadığını belirterek cevap vermiştir. Üskül'e göre, Toplantı yetersayısı ve karar yetersayısı farklı kavramlardır ve Anayasa bu iki kavramı, açık bir biçimde, 96. Maddede ayrı ayrı düzenlemiştir. Toplantı yetersayısı, 184'tür ve toplantı yeter sayısı konusunda, Anayasa'nın herhangi bir maddesinde başkaca bir hüküm bulunmamaktadır (Üskül, 2007).

Ayrıca 1982 Anayasası'na göre seçilen Cumhurbaşkanlarına baktığımız zaman, hiçbir Cumhurbaşkanı seçiminde 102. Madde uyarınca toplantı yeter sayısının 367 olarak uygulanmadığı görülmektedir. Turgut Özal'ın 285 milletvekilinin 263 oyuyla üçüncü turda (O dönemde TBMM üye tamsayısı 550 değil 450 idi), Süleyman Demirel'in 431 milletvekilinin 234 oyuyla üçüncü turda ve Ahmet Necdet Sezer'in 533 milletvekilinin 330 oyuyla yine üçüncü turda seçildiği bilinmektedir. Bu üç Cumhurbaşkanı'nın seçiminin ilk turunda 367 kabul oyuna ulaşamamış ve meclisin almış olduğu bu kararlar Anayasa Mahkemesi'nin önüne getirilmemiştir (Ergül, 2007: 284). O dönemlerde de yine aynı gerekçelerle Cumhurbaşkanlığı seçimleri Anayasa Mahkemesi'ne götürülmüş olsaydı, yüksek mahkemenin kararı ne olurdu? Sorusu zihinlerde karışıklığa sebep olmaktadır.

3.3. Anayasa Mahkemesi'nin 367 Kararı

Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde yaşanan bu siyasi ve hukuki krizlerle birlikte seçilmesi kesin gözüyle bakılan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, AK Parti'nin Cumhurbaşkanı adayı olmuş ve 27 Nisan

2007 günü Cumhurbaşkanı seçiminin ilk tur oylaması yapılmıştır. Dönemin meclis başkanı Bülent Arınç, 96. Maddedeki genel kurala göre toplantı yapılacağını ve seçimin bu maddedeki meclis üye tamsayısının üçte birine (184) göre olacağını belirtmiştir.

TBMM’de 27 Nisan 2007 tarihinde 11. Cumhurbaşkanı seçimine yönelik alınan bu kararın TBMM içtüzüğünün 121. Maddesini eylemli olarak değiştirdiğini ve anılan karara dayalı olan bu uygulamanın ayrılmaz parçası olan Cumhurbaşkanı seçiminin ilk oylamasının Anayasa’nın 96. ve 102. Maddelerine aykırı olduğunu ileri süren CHP’li milletvekilleri Anayasa Mahkemesi’nde iptal davası açmışlardır. Böylece Cumhurbaşkanı seçimine yönelik aylarca devam eden hukuki kriz, Anayasa Mahkemesi’nin önüne gelmiştir (Ergül, 2007: 291).

Anayasa Mahkemesi siyasi iktidar arasındaki çatışma, Anayasa Mahkemesinin 2007 ilkbaharında, Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda verdiği kararlar, zirve noktasına ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesi, 1.5.2007 tarihli ve E.2007/45, K.2007/54 sayılı kararıyla, Anayasanın Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin 102. Maddesini yorumlamış ve bu maddede zikredilen “üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu” ibaresinin, sadece karar yeter sayısını değil, aynı zamanda toplantı yeter sayısını da kapsadığı sonucuna varmıştır. Bu gerekçe ile Mahkeme, TBMM’nin 27.04.2007 günlü, 96. Birleşiminde Meclis Başkanı’nın 184 milletvekilinin Genel Kurulda bulunmasının yeterli bulunduğu yolundaki görüşünün kabulüne ilişkin TBMM kararını, “*eylemli bir İçtüzük değişikliği*” niteliğinde görerek “*iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına*” karar vermiştir (Özbudun, 2007: 266). Anayasa Mahkemesi’nin vermiş olduğu bu tarihi karar (halk arasında bilindiği şekliyle 367 Kararı) aylarca süren tartışmaların tekrar yaşanmasına sebep olmuş ve Cumhurbaşkanı seçemeyen bir parlamentoyu yeni çözüm yolları aramaya itmiştir.

3.4. 22 Temmuz Genel Seçimleri ve Abdullah Gül’ün Cumhurbaşkanı Seçilmesi

Ortaya çıkan krizi aşmak ve Anayasa Mahkemesi’nin vermiş olduğu karara bir tepki olarak TBMM, 3 Mayıs 2007 tarih ve 891 sayılı kararıyla milletvekili seçimlerinin 22 Temmuz 2007 tarihinde yapılmasına yönelik

erken seçim kararını almıştır (Gözler, 2010: 232). Daha sonra tıkanıklığı aşmak ve Cumhurbaşkanlığı konusundaki krize bir son vermek için yine TBMM, 31 Mayıs 2007 tarih ve 5678 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu'nu hazırlamıştır. Bu kanun bir taraftan toplantı yeter sayısının TBMM'nin her türlü işlerinde üye tamsayısının üçte biri olduğunu, diğer taraftan da meclis tarafından seçilemeyen Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini öngörüyordu. Kanun onaylanması için dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e gönderilmiş, Sezer ise bu Anayasa Değişikliği Kanunu'nu halkoylamasına sunmuştur (Gözler, 2010: 280).

22 Temmuz 2007 genel seçimlerinden AK Parti yine tek başına iktidar olarak çıkmış, bu defa % 10 barajını aşan MHP meclise girmeye hak kazanmıştır. 2002 seçimlerinde AKP ve CHP'nin oluşturduğu güçlü iki partili yapı, MHP'nin de meclise girmesiyle üç büyük partinin ülke yönetiminde söz sahibi olmasının yolunu açmıştır. Yeni oluşan parlamento ilk iş olarak Cumhurbaşkanı seçimine yönelmiştir. MHP, CHP'nin aksine Cumhurbaşkanlığı seçiminde parlamentoda yerini almış ve Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu 367 kararına uygun olarak Cumhurbaşkanlığı seçiminin yapılmasına yardımcı olmuştur. MHP'nin meclise girmesiyle ve 367 sayısının da sağlanmasıyla Cumhurbaşkanlığı seçim süreci tekrar başlamıştır. 28 Ağustos 2007 tarihinde Abdullah Gül, Tablo 1 'de de görüldüğü gibi, Cumhurbaşkanlığı seçiminin 3. Turunda, oylamaya katılan 448 milletvekilinin 339'unun oyunu alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Abdullah Gül halk tarafından değil, TBMM tarafından seçilmiştir (Gözler, 2010: 280).

11. Cumhurbaşkanının seçilmesinin ardından, 21 Ekim 2007 günü yapılacak olan referandum, ülkenin gündemine yerleşmiştir. Özellikle Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi konusu etrafında şekillenen ve Anayasanın bazı maddelerinde değişiklik yapılmasını öngören referandum süreci de yoğun tartışmalar içinde geçmiştir. 21 Ekim 2007 Pazar günü yapılan referandumda, Anayasanın bazı maddelerinde değişiklik yapılmasını düzenleyen kanun, halkın % 58'inin evet oyuyla kabul edilmiştir.

4. 2007 Yılı Anayasa Değişiklikleri

Yaşanan tartışmalarda sonra 21 Ekim 2007 günü yapılan halkoylamasının sonucunda 31 Mayıs 2007 tarihli ve 5678 sayılı Kanun ile 1982 Anayasası'nın 77., 79., 96., 101. ve 102. maddeleri değiştirilmiş, Anayasa'ya Geçici 18. ve 19. Maddeler ilave edilmiştir (Yavuz, 2008: 1175). Konumuz ile bağlantılı olması açısından biz burada, TBMM'nin toplantı ve karar yeter sayısını düzenleyen 96. Maddesi ile Cumhurbaşkanlığı seçimini düzenleyen 101. ve 102. Maddeler üzerinde gerçekleşen değişiklikleri inceleyeceğiz.

4.1. 96. Maddede Yapılan Değişiklik

Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde, TBMM toplantı ve karar yeter sayısının ne olacağı konusunda yaşanan tartışmalardan sonra, 1982 Anayasası'nın 96. Maddesi'nin ilk fıkrası, 31 Mayıs 2007 tarih ve 5678 sayılı Kanun ile 21 Ekim 2007 tarihinde yapılan halkoylaması sonucu aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.”

Bu değişiklikle halk arasındaki meşhur tabiriyle “367 Krizi” ile birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin 11. Cumhurbaşkanının seçimi ile ilgili olarak verdiği iptal kararı üzerine, ileride TBMM'nin toplantı yeter sayısı ile ilgili olarak doğabilecek tereddütler ortadan kaldırılmış oldu. Bu değişikliğin TBMM'nin çalışmalarının daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve toplantı yeter sayısı ile ilgili tıkanıklıkların giderilmesi açısından olumlu bir gelişme olduğu kabul edilebilir (Yavuz, 2008: 1176-1177).

4.2. 101. ve 102. Maddelerde Yapılan Değişiklik

1982 Anayasası'nın Cumhurbaşkanının nitelikleri ve görev süresini düzenleyen 101. Maddesi 2007 yılında şu şekilde değiştirilmiştir:

“Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.”

Anayasa'nın 101. maddesinin bu son haline göre, artık Cumhurbaşkanı doğrudan halkın oyu ile, beş yıl için ve en fazla iki defa seçilebilecek; en az yirmi milletvekili ya da en son yapılan genel seçimlerde toplam yüzde on oranında geçerli oyu almış olan partiler ortak aday gösterebilecek ve bir milletvekili tek başına Cumhurbaşkanı adayı olamayacaktır (Yavuz, 2008: 1177).

Cumhurbaşkanının seçim şeklini düzenleyen Anayasa'nın 102. Maddesi ise, 2007 yılında yapılan halkoylaması sonucu aşağıdaki şekilde değişikliğe uğramıştır:

“Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.”

2007 yılında yapılan Anayasa değişiklikleri Türkiye’deki parlamenter sistemin dönüşümü açısından önem kazanmaktadır. Hukukçular ve siyaset bilimciler açısından özellikle 101. ve 102. Maddelerde yapılan değişiklikler sonucu halkın Cumhurbaşkanını seçecek olması Türkiye’nin güçlü bir yürütmeye dayalı yarı başkanlık sistemine doğru gittiğini gündeme getirmiştir. 1982 Anayasası’na göre zaten yasama, yürütme ve yargı alanında Cumhurbaşkanının önemli yetkilere sahip olması, parlamenter sistemin dönüşümü açısından doktrinde önemli tartışmalara sebep olmuşken, bir de bunun üzerine 2007 yılı Anayasa değişikliğiyle Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilecek olması parlamenter sisteminin Türkiye’deki etkisinin iyice azaldığını, bunun yerine Türkiye’deki sistemin devlet başkanının son derece etkin konumda olduğu Fransız tipi Yarı Başkanlık Sistemi’ne doğru kaydığını göstermektedir.

4.3. Abdullah Gül’ün Görev Süresi Tartışmaları

2007 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonrasında 101. maddenin 2. fıkrası “*Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.*” hükmü Anayasa’da yer almıştır. Bu durumda karşımıza çıkan bir başka soru, 11. Cumhurbaşkanının görev süresinin kaç yıl olacağına ilişkindir. Yukarıda da söz ettiğimiz gibi 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 28 Ağustos 2007 tarihinde TBMM tarafından Anayasa’nın değişiklik öncesi hükmüne göre seçilmişti. Değişiklik öncesi Anayasa’nın 101. Maddesi’nde Cumhurbaşkanının görev süresi olarak yedi yıllık bir süre öngörülmüştü. Ancak, Abdullah Gül Cumhurbaşkanı seçildikten sonra Anayasa değişikliği yapıldı ve Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıla düşürüldü ve “*11. Cumhurbaşkanının görev süresi 2012 yılında mı, yoksa 2014 yılında mı sona erecek?*” sorusu gündeme yerleşti (Yavuz, 2008: 1198-1199).

Abdullah Gül’ün görev süresinin beş yıl olduğunu savunanlar, Anayasa değişikliğiyle getirilen sürenin apaçık ortada olduğunu ve bu sürenin 5 yılı kapsadığını; Gül’ün o zaman geçerli olan maddeye göre

yedi yıllığına seçilmiş olmasının sonucu değiştirmeyeceğini; Cumhurbaşkanlığı gibi Anayasal bir konumda bu durumun, tartışma konusu bile yapılamayacağını; Cumhurbaşkanlığı konumunun bir temel hak olmadığını; Ağustos 2007'de Parlamento tarafından seçilen 11. Cumhurbaşkanı'nın, iki ay sonraki referandumda, yeni görev süresinin 5 yıl olacağını bilmemesinin mümkün olmadığını ve bu durumu bile bile yedi yılda ısrarlı olmaması gerektiğini ve kendisinin beş yıl sonunda bu görevi bırakmasının doğru bir karar olacağını iddia etmişlerdir.

Bizim de aynı görüşü paylaştığımız, Abdullah Gül'ün görev süresinin yedi yıl olduğu iddiasında bulunanlar ise, Gül'ün görev süresinin seçildiği zaman yürürlükte bulunan Anayasa maddesine göre yedi yıl olduğunu ve bu sürenin daha sonra yapılan değişiklikle kısıtlanmasının hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleri açısından hukuka aykırı olduğunu; statülerin, yeni koşullar getirilerek kişi aleyhine döndürülemediğini; Abdullah Gül seçildikten sadece iki ay sonra referanduma sunulan Anayasa değişikliğinin, Gül'den sonraki Cumhurbaşkanları için geçerli olacağını tabii olduğunu; Bu değişikliğin amacının, 2007'nin koşulları düşünüldüğünde, Abdullah Gül'ün görev süresini kısaltmak olmadığını savunmuşlardır (Toker, 2011).

Bu iki farklı varsayımdan hareket edersek, 11. Cumhurbaşkanınının 28 Ağustos 2007 tarihinde yapılan seçimle yedi yıl için göreve geldiği düşünülecek olursa, daha sonra görev süresini beş yıla indiren bir değişiklik, acaba Abdullah Gül'ün görev süresi üzerinde ne gibi bir etkiye sahip olacaktır. Gül'ün yedi yıl görev yapma yönünde kazanılmış hakkının bulunup bulunmadığını tespit etmek gerekecektir. Eğer seçimin yapıldığı tarihte yedi yıl için göreve geldiği ve bu yedi yıl görev yapma hakkı kazanılmış hak olarak görülür ise, 12. Cumhurbaşkanınının 2014 yılında seçileceği sonucuna ulaşmak mümkündür. Eğer 11. Cumhurbaşkanınının yedi yıl için seçilmiş olması kazanılmış hak teşkil etmiyorsa, Türkiye Cumhuriyeti'nin 12. Cumhurbaşkanı için seçim 2012 yılında yapılacaktır. 11. Cumhurbaşkanınının görev süresi hukuken 5 yıl mıdır? Yoksa 7 yıl mıdır? Sorusunun cevabını bulabilmek için öncelikle Anayasa hükmünün seçimlerin yapıldığı dönemdeki hükmüne bakmak gerekir. Bizim de katıldığımız görüşe göre, Anayasa, 2007 yılında yapılan değişiklik öncesi Cumhurbaşkanınının görev süresini yedi yıl olarak belirlemişti Anayasanın bu hükmünün açık bir şekilde

Cumhurbaşkanının görev süresini belirlediğini kabul etmek gerekir. Bu durumda Abdullah Gül'ün seçildiği zaman, Anayasa'nın o dönemde yürürlükte olan hükmüne göre yedi yıl için göreve geldiği anlamını çıkarmak gerekir (Yavuz, 2008: 1199).

Gazeteci Oktay Ekşi de, 1 Ekim 2009 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yazmış olduğu bir yazıda, Hukukçu Prof. Dr. Erdoğan Teziç'in ifadelerine yer vermiş ve Teziç, Abdullah Gül'ün görev süresi hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır: *“Seçimle gelinen görevlerde o sırada uygulanan hükümler etkinliğini korur. Çünkü seçimle örneğin 7 yıllık bir süre için göreve gelen Cumhurbaşkanını yeni kurala tabi tutunca onu oraya getiren iradeyi yok saydığımız gibi sistemi de altı kaval üstü şüphane dedikleri bir hale dönüştürürsünüz. Dahası, süre kısaltma yoluyla o kişiyi görevden azletmiş olursunuz. Bu yolun hukuka aykırılığı bilindiği için anımsanacaktır 7 yıllık bir dönem için seçilen bir önceki Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac henüz görevde iken, Cumhurbaşkanlığı görev süresi orada da 5 yıla indirildi. Ancak Chirac 7 yılını tamamladı. Şimdiki Cumhurbaşkanı Sarkozy ondan sonra ve 5 yıl için seçildi.”* Oktay Ekşi, Teziç'in bu açıklamasına dayanarak, aynı mantıkla, Milletvekillerinin görev süresinin 22 Temmuz 2007 tarihinde seçimle gelenler için 2012' ye kadar süreceğini savunduğunu ve yine Teziç'e göre, Abdullah Gül'ün görev süresinin de 28 Ağustos 2014'te bitmesi gerektiğini ifade etmiştir (Ekşi, 2009).

Cumhurbaşkanını halkın seçecek olması ve Abdullah Gül'ün görev süresi konusundaki belirsizlik sonucu Türkiye'de parlamenter sistemin iflas ettiğini düşünen bazı hukukçular tekrar eski düzenlemeye dönmeyi düşünmektedirler. Bu hukukçulardan biri de İbrahim Ö. Kaboğlu'dur. Kaboğlu'na göre, Cumhuriyeti değişmez kural olarak kabul eden bir Anayasal düzenin, bunu temsil eden makamın görev süresini, bırakın ay ve yılını, gününü ve saatini bile belirlemesi gerekir. Halkın Cumhurbaşkanının görev süresini bilme hakkı vardır. Bilinmezlik, doğası gereği monarşi yönetimine özgüdür. Cumhurbaşkanının görev süresi konusundaki hukuki belirsizlik, bilerek veya özensizlik sonucu siyasetçiler tarafından oluşturuldu ve daha esef verici olanı ise, belirsizliği hukuki yolla giderme yerine, siyasal saiklere hukuk kılıfı giydirme çabasına başvuruldu. Bu durumun hukuki çözümü ise yeni Anayasa hedefinde siyasal partilerin de ortak paydası olduğu göz önüne

alınarak, Cumhurbaşkanının TBMM tarafından seçilmesini öngören eski yönteme geri dönmektir. (Kaboğlu,2011).

SONUÇ

Cumhurbaşkanlığı makamı ve bu makamın sahip olduğu yetkiler cumhuriyet tarihi döneminde ülkemiz anayasalarında önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle 1961 ve 1982 Anayasaları yasama ve yürütme konusunda yürütmeye; hürriyet ve otorite dengesi konusunda da otoriteye büyük önem vermişlerdir. Özellikle 1982 Anayasası, 1961 Anayasası'na göre, yürütmeyi Cumhurbaşkanlığı lehine eskisinden daha fazla güçlendirmiştir. Bu durum, ülkemizdeki parlamenter hükümet sisteminin sorgulanmasına sebep olmuştur. Cumhurbaşkanı'nın sahip olduğu yetkiler, her Cumhurbaşkanlığı seçimi döneminde tartışma konusu olmuş, ülkemizdeki parlamenter hükümet sisteminin yarı başkanlık sistemine doğru kaymakta olduğu vurgulanmıştır. Tüm bu tartışmalar, sorunu tam anlamıyla çözememiştir. Ülkemizde yönetime gelen her iktidar, muhalefet aşamasında ve kamuoyunun da büyük desteğiyle, Cumhurbaşkanının yetkilerinin azaltılmasını ve sembolik işlerle meşgul olan bir makam haline getirilmesini savunmuşlardır. Fakat her nedense ülkemizde yönetime gelen her iktidar, kendi görüşüne uygun bir Cumhurbaşkanına sahip olunca ya da bu makama yakın olan her siyasetçi, hayatında gelebileceği en güçlü makam gözüyle Cumhurbaşkanı olma hesapları yapınca, yıllarca gündemde olan Cumhurbaşkanının olağanüstü yetkileri, bir türlü sınırlandırılmamıştır. Bu durum, M. Kemal Atatürk, İsmet İnönü ve Celal Bayar'dan sonraki dönemlerde yapılmış olan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin hem siyasi hem de hukuki krizler oluşturmalarına sebep olmuştur.

Bu krizlerden sonuncusu da Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde yaşanmıştır. Cumhuriyet mitingleri, e-muhtıra, muhalefet-iktidar gerginliği gibi siyasi ve toplumsal krizlerin yanı sıra, halk arasında 367 krizi olarak bilinen Anayasa Mahkemesi kaynaklı hukuki kriz, TBMM tarafından Cumhurbaşkanı seçiminin yapılmasını engellemiştir. 22 Temmuz 2007 tarihinde yapılan genel seçimlerden sonra MHP'nin de desteğiyle Abdullah Gül, TBMM tarafından 11. Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Daha sonraki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşanacak olan bu türden siyasi ve hukuki krizleri önlemek amacıyla

Cumhurbaşkanını halkın seçmesi etrafında şekillenen 21 Ekim 2007 tarihli Anayasa değişikliği referandumu yapılmıştır. Referandumda % 50'den fazla “evet” oyu çıkınca Cumhurbaşkanını halkın seçmesi yönündeki Anayasa değişikliği kanunu, halk tarafından onaylanmıştır. Bu tarihten sonra 1982 Anayasası'na göre Türkiye Cumhuriyeti'nin 12. Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilecektir.

Bu anayasa değişikliği de çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Ülkemizdeki hükümet sisteminin niteliğinin ne olduğu tartışmaları Cumhurbaşkanını halkın seçmesi ile birlikte daha da alevlenmiştir. Cumhurbaşkanını halkın seçecek olması, 1982 Anayasası'na göre birçok yetkiye sahip olan Cumhurbaşkanını meşruiyet açısından da halkın rızasına dayalı hale getirmiş ve bu değişiklikle Cumhurbaşkanı, TBMM'ye karşı gücünü halktan alan bir konuma sahip olmuştur. Bu durum, Türkiye'de parlamenter sistemin yarı başkanlık sistemine doğru kaydığını göstermektedir.

2007 Anayasa değişikliğinin ülke gündemine getirdiği bir başka tartışma da, Abdullah Gül'ün görev süresi tartışmalarıdır. Anayasa değişikliğiyle Cumhurbaşkanını halkın seçmesi gerektiği hüküm altına alınırken, Cumhurbaşkanının görev süresi de 7 yıldan 5 yıla düşürülmüştür. Bu durumda “12. Cumhurbaşkanı seçimi 2012 yılında mı, yoksa 2014 yılında mı yapılacak?” Sorusu, son günlerin en önemli gündem maddesini oluşturmuştur. Bu soruyu şöyle cevaplayabiliriz: 2007 Anayasa değişikliği, halk tarafından seçilen bir Cumhurbaşkanının görev süresini düzenlemektedir. 2007 Anayasa değişikliği, Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı olduğu 28 Ağustos 2007 tarihinden sonra gerçekleşmiştir. Yani Abdullah Gül, 1982 Anayasası'nın 2007 yılında değişmeden önceki ilk haline göre TBMM tarafından Cumhurbaşkanı seçilmiş ve yine 1982 Anayasası'nın 2007 yılında değişmeden önceki ilk haline göre 7 yıllık bir süre için Cumhurbaşkanı olma hakkını kazanmıştır. Başka bir ifadeyle Abdullah Gül, 1982 Anayasası'nın değişiklikten sonraki haline göre, halk tarafından 5 yıllık bir süre için değil, 1982 Anayasası'nın değişiklikten önceki haline göre, TBMM tarafından 7 yıllık bir süre için seçilmiştir. Tüm bu sebeplere dayanarak ve kazanılmış hak kavramını da hesaba katarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün görev süresinin 7 yıl olması

gerektiğini ve 12. Cumhurbaşkanı seçiminin de 2014 yılında yapılmasının hukuki olarak hiçbir sakıncasının olmadığını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

AKGÜN, Birol, (2006), **Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı: Siyasal Sistemdeki Yeri, Seçilmesi ve 2007 Tahminleri**, http://www.liberalfikirler.net/hurfikir.php?name=Kose_Yazilari&op=viewarticle&artid=305 (Erişim Tarihi: 05.01.2012)

AYAN, Sezer, (2007), **Siyasi Yapılanma Sürecinde 1961 ve 1982 Anayasası**, Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C: 8, S: 2, ss. 1 – 24.

AYGÜN, Esin, (2011), **Yazılı Basın Haber Söylemlerinde Cumhuriyet Mitinglerinin Sunumu**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BATUM, Süheyl, (2007), **Cumhurbaşkanı Seçimi Öncesi Cumhurbaşkanlığı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ**, Cumhurbaşkanlığı Seçimi Öncesi Cumhurbaşkanlığı Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, ss. 245 – 258.

BECEREN, Ertan, KALAĞAN, Gökhan, (2007), **Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemi; Türkiye’de Uygulanabilirliği Tartışmaları**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y: 6, S: 11, Bahar 2007/2, ss. 163 – 181.

EKŞİ, Oktay, (2009), **Hesap Hatası**, Hürriyet Gazetesi, 01.10.2009.

ERDOĞAN, Mustafa, (2003), **Türkiye’de Anayasalar ve Siyaset**, (3. Baskı), Liberte Yayınları, Ankara.

ERGÜL, Ozan, (2007), **Yeni Kurumsalcı Yaklaşımla Türk Anayasa Mahkemesi ve Demokrasi**, (1. Baskı), Adalet Yayınevi, Ankara.

GÖZLER, Kemal, (2010), **Anayasa Hukukuna Giriş: Temel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku**, (16. Baskı), Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

HAKYEMEZ, Yusuf Şevki, (2000), **Militan Demokrasi Anlayışı ve 1982 Anayasası**, (1. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.

KABOĞLU, İbrahim Özden, (2011), **CB Görev Süresi: 5 Yıl Mı, 7 Yıl Mı?**, Birgün Gazetesi,

KAHRAMAN, Mehmet, (2007), **Fonksiyonları İtibariyle Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Seçimi Tartışmaları**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S: 19, ss. 149 – 166.

ÖZBUDUN, Ergun, (2004), **Türk Anayasa Hukuku**, (8. Baskı), Yetkin Yayınları, Ankara.

ÖZBUDUN, Ergun, (2007), **Türk Anayasa Mahkemesi’nin Yargısal Aktivizmi ve Siyasal Elitlerin Tepkisi**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C: 62, S: 3, ss. 257 – 268.

ÖZBUDUN, Ergun, (2009), **Türkiye’nin Anayasa Krizi**, (1. Baskı), Liberte Yayınları, Ankara.

ÖZDEMİR, Hikmet, (1989), **Devlet Krizi: T.C. Cumhurbaşkanlığı Seçimleri**, Afa Yayıncılık, İstanbul.

ÖZDEMİR, Hikmet, (2007), **Atatürk’ten Günümüze Cumhurbaşkanı Seçimleri**, (1. Baskı), Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.

ÖZKUL, Fatih, (2011), **1982 Anayasası’nda Cumhurbaşkanı**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TEMİZTÜRK, Hakan, (2009), **Türkiye’de Ordunun Siyasete Müdahale Geleneği ve Basın: 27 Nisan 2007 Muhtrasından Önce ve Sonra**, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, C: 1, S: 1, ss. 6 – 26.

TEZİÇ, Erdoğan, (2009), **Anayasa Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

TOKER, Çiğdem, (2011), **Bu Kaos Bitmez**, Akşam Gazetesi, 21.12.2011

ULUŞAHİN, Nur, (2011), **Türkiye’de Mevcut Hükümet Sisteminin Niteliği ve Rejimin Başkanlık Sistemine Kaymasının Getireceği**

Tehdit ve Tehlikeler, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, C: 3, No: 1, ss. 29 – 38.

ULUŞAHİN HAZIR, Nur, (2007), **Cumhurbaşkanı Seçiminin Düşündürdükleri Ya Da Hukukun Siyasallaşması**, Ankara Barosu Dergisi, Y: 66, S: 2, ss. 18 – 30.

ÜSKÜL, Zafer, (2007), **Mahkemenin Seçimi İptal Yetkisi Yok**, Zaman Gazetesi, 25.04.2007.

YAVUZ, Bülent, (2008), **2007 Anayasa Değişikliğinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları**, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XII, Y: 2008, S: 1-2, ss. 1173 – 1214.

YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, (2007), **Cumhurbaşkanı Seçimi Öncesi Cumhurbaşkanlığı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ**, Cumhurbaşkanlığı Seçimi Öncesi Cumhurbaşkanlığı Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, ss. 259 – 275.